

A BAKONYHEGYSÉG ÉSZAKI RÉSZÉNEK FÖLDTANI VIZSGÁLATA

Írta: NOSZKY JENŐ

A bakonyi csoport fennállása óta a vizsgált hegység részben kétféle: rétegtani—térképezési és részletes anyagvizsgálati irányban dolgozott. Kutatási területe a Bakonyhegység északi részének júra- és krétaidőszaki sorozatokból felépült területére terjedt ki, annak triászvégi képződményekből álló pereméig.

Az 1961. év folyamán 25 000-es pontosságú földtani térképezést végeztünk abból a célból, hogy az elkövetkező térképkiadás számára mintatérképet állíthassunk össze.

A részletes anyagvizsgálattal kapcsolatban a hosszú idő alatt felgyülemlett őslénytani és kőzettani mintaanyag rendezését már korábban elvégeztük. Ezt követően — a csoport tagjainak érdeklődési irányához alkalmazkodva — a júra képződmények csiszolatvizsgálatával, a felső- és középső-kréta *Molluscum*- és a malm *Ammonites*-fauna meghatározásával és monografikus őslénytani feldolgozásával foglalkoztunk. 1961-ben folytattuk az eocén és a kösszeni *csiga*- és *kagyló*-fauna vizsgálatát is.

Fontos munkarészletet jelentett a felső-kréta kőszénképződmény kifejlődésének nyomozására Sümeg határában mélyített három perspektivikus kutatófúrás. Ezek földtani szolgálatának ellátása, továbbá az úrkúti és eplényi mangánkutató fúrások földtani kiértékelése szintén a csoport feladata volt. E munka eredményei a júráról, az alsó- és felső-krétáról korábban alkotott nézeteket lényegesen megváltoztatták.

A mezozoos vonatkozású anyagvizsgálat elsősorban a részletesebb rétegtani tagolás és a földtani kifejlődésben rejlő összefüggések felismerése érdekében folyt, hogy a hasznosítható ásványi anyagok kutatásának (bauxit, mangán, felső-krétakori kőszén) további lehetőségeit szűkebb határok közé lehessen vonni. Ilyen vonatkozásban csoportunk keretein kívül is történtek földtani vizsgálatok GÓCZÁN F., KONDA J., BARTHA F., KNAUER J., SIDÓ M., MÉHES K. és H. DEÁK M. részvételével. E kutatómunka zömmel a kréta és a júra üledékkőzettani és rétegtani vizsgálatát célozta, irányítását FÜLÖP J. igazgató vállalta magára. Eredményeiről külön beszámolók keretében adnak tájékoztatást.

A Bakonyhegységben 1961-ben végzett földtani vizsgálatainkról és azok eredményeiről az alábbi képet vázolhatjuk fel. Megszerkesztettük a szentgáli és lókúti 25 000-es földtani térképlapokat. Elvégeztük a felső-triász, júra és kréta képződményekből felépült területek és a közbeeső eocén és miocén medencék részletes vizsgálatát. Térképező munkánk során a pannóniai, pleisztocén és holocén képződményeket nem vizsgáltuk meg részletesen, így e téren még fontos kutatási feladataink vannak a hegység fiatalkori kialakulástörténetének tisztázásával kapcsolatban.

A *felső-triász* képződmények részletes szintezéséhez nagy fontosságú lépést jelent VÉGH S.-nak a kösszeni rétegsor feltárásával és a felső-triász rétegösszleten belüli helyzetének tisztázásával végzett munkája. Ennek nemcsak rétegtani, paleogeográfiai és tektonikai jelentősége van, hanem nagy fontosságú a Bakony jelentős területrészeinek hidrogeológiája szempontjából is. A felső-triász rétegsoron belül ugyanis, mint vízrekesztő sorozat, felemelt helyzetű karsztvízszintek létrejöttéhez nyújthat alapot. A kösszeni rétegek a földolomit-sorozatot fedő és a dachsteini típusú mészkő fekvőjét képező helyzetükből adódóan biztos támpontot nyújtanak a felső-triász nóri és raeti képződményeinek szétkülönítéséhez. Eredményeink igazolták azt a tényt is, hogy a Bakonyban a raeti képződmények nagy vastagságban fejlődtek ki a triász zárótagjaként.

A Bakony *júra* képződményeinek rétegtani tagolása — üledékközet-tani és részletes faunavizsgálatok útján — tovább finomíthatónak látszik. E téren SZABÓNÉ DRUBINA M. végez közettani—mikrofáciés vizsgálatokat, KONDA J., GÉCZY B., KNAUER J. és NOSZKY J. pedig részletes üledékföldtani és őslénytani vizsgálatokkal foglalkozik.

Az *alsó-kréta* képződmények újrvizsgálatának eredményeit FÜLÖP J. igazgató doktori disszertációjában foglalta össze. Részletes anyagvizsgálatot végeztek ezen a téren BÁLDINÉ BEKE M., KNAUER J., HORVÁTH A. és SZÖRÉNYI E.

A *középső-kréta* képződmények csigafaunáját BENKÖNÉ CZABALAY L. dolgozta fel, az apti emeletbeli munieriás agyagmárga palynológiai vizsgálatával H. DEÁK M. foglalkozott. A középső-kréta *Orbitolinák* vizsgálata során elért eredményeket MÉHES K. doktori értekezése tartalmazza.

A *felső-kréta* képződmények tanulmányozását külön munkacsoport végezte. GÓCZÁN F. palynológiai, SIDÓ M. foraminifera-, BARTHA F. malakológiai, PAÁL Á.-NÉ szénközettani és BENKÖNÉ CZABALAY L. malakológiai vizsgálatokat végzett. BENKÖNÉ felső-kréta molluszkum-vizsgálatai jelentősen módosítják a régebbi rétegtani beosztást azzal, hogy a turon emelet tengeri képződményeinek kifejlődését nem látja igazoltnak a Bakony Ny-i részén. A kőszéntelep csoporttal induló, részben tengeri felső-kréta rétegösszlet lerakódását, malakológiai vizsgálatai alapján, a felső-szantonitól az alsó-maastrichtiig terjedő időre szűkítette le, s jól

felismerhető, jellegzetes biofáciesekkel jellemzett szintekre tagolta. A kőszéntelepes öszszlet fekvőjét képező szárazföldi sorozat kora azonban továbbra is nyílt kérdés maradt.

KOPEK G. az eocén képződmények vizsgálata terén ért el jelentős eredményeket. A szpárnakumi emeletet a szárazföldi, édesvízi, csökkent-sósvízi és tengeri üledékek váltakozása jellemzi, a rétegsor magasabb részeiben paralikus kőszéntelepekkel. Az yprési emelet üledékei már tengeri közegben keletkeztek. Jellemző a heteropikus fáciesek sokasága, amelyek pontos azonosítása ma még sok nehézségbe ütközik.

KOPEK G. 1961. évi vizsgálatai során új megfigyeléseket tett a Pénzesgyőr—Bakonybél vidéki eocén kifejlődésével kapcsolatban is. Itt az alsó-eocén teljes hiánya mellett a középső-eocénnek is csak az alsóbb és felsőbb része fejlődött ki, s köztük jelentős üledékhány és diszkordancia mutatkozik, amelynek nyomát az ÉK-re és DNy-ra eső területrészen nem találni.

EXAMEN GÉOLOGIQUE DE LA RÉGION SEPTENTRIONALE DE LA MONTAGNE BAKONY

par

J. NOSZKY

Au cours de l'année 1961, la „section de recherche de la Montagne Bakony” a exécuté des levés géologiques, ainsi que la rédaction des cartes à l'échelle 1 au 25 000e, envisagées pour édition par le plan de travaux de l'Institut. Cette activité a affecté le territoire de recherche, assigné à la section, notamment la région septentrionale de la Montagne Bakony, édifiée de formations jurassiques, crétacées, ainsi que de celles formées à la fin du Triasique. On a mis au point des cartes-échantillons pour les territoires des feuilles „Szentgál” et „Lókút”. Ces cartes furent construites en variantes „couverte” et „découverte”, c'est à dire avec, ou sans couverture des dépôts quaternaires. En ce qui concerne les formations du Triasique supérieur, les conclusions tirées par S. VÉGH coïncident bien avec les résultats récemment obtenus dans la subdivision stratigraphique fine des Alpes Calcaires Septentrionales. La présence de la série de Kössen typique, démontrée avec certitude, rend incontestable le fait que la série de calcaires de type Dachsteinkalk a été formée, aussi dans la Montagne Bakony Septentrionale, à l'étage rhétien.

Les études détaillées de la sédimentologie et des faunes des formations jurassiques ont contribué à une subdivision plus fine des séries en question, et vu qu'elles sont complètement achevées, elles fournissent des repères supplémentaires concernant les possibilités des prospections pour des minéraux utiles.

La mise à jour des formations crétacées inférieures par des ouvertures artificielles, ainsi que l'étude détaillée de leur matériel a prouvé la présence des profils complets du Crétacé inférieur. L'étude palynologique et malacologique des formations crétacées moyennes et supérieures, ainsi que l'examen de la faune de Foraminifères renfermées par ces formations a apporté des résultats importants principalement en ce qui concerne la connaissance approfondie des horizons et des biofaciès du Crétacé supérieur. Il fut constaté que le complexe houiller se formait à partir du Santonien supérieur, et la déposition de la série crétacée supérieure durait jusqu'au Maestrichtien inférieur.

Au cours de la recherche des formations eocènes, on a révélé que l'Eocène inférieur est absent dans la partie centrale de la Montagne Bakony, ce qui exclut la possibilité de la formation de houilles pendant l'Eocène inférieur et, par conséquent, la nécessité des prospections y relatives.

ГЕОЛОГИЧЕСКОЕ ИЗУЧЕНИЕ СЕВЕРНОЙ ЧАСТИ ГОР БАКОНЬ И. НОСКИ

В 1961 г. „Баконьская группа исследователей” проводила в выделенном для нее районе — в северной части гор Баконь, построенной юрскими, меловыми, поздне триасовыми и палеогеновыми отложениями, геологическое картирование и составление геологической карты масштаба 1:25 000 в рамках плана по изданию геологических карт, предусмотренного для Института. Для районов, охватываемых листами Сентгаль и Локут, составлены карты-образцы в покрытом и непокрытом вариантах, то есть с покровом четвертичных отложений и без него. Параллельно с этими работами были проведены стратиграфическая и палеонтологическая обработки собранного материала по мезозою, в общем, и по Эоцену, в частности. По отношению с верхним триасом заключения Ш. ВЕГА хорошо совпадают с результатами, полученными при детальном стратиграфическом расчленении отложений этого же возраста в Северных Известняковых Альпах. В виду наличия точно установленной типичной кессенской толщи, нет никаких сомнений, что во время рэтского яруса образовалась серия известняков дахштейнского характера также в Северной Бакони.

Детальные литологические и фаунистические исследования юрских отложений способствовали более детальному расчленению толщ, и будучи уже полностью законченными, они предоставляют дальнейшие сведения относительно возможностей и целесообразности проведения разведки на соответствующие полезные ископаемые.

Выполненные вскрышные работы по нижнемеловым отложениям и подробное изучение собранного из сделанных обнажений материала доказали присутствие полных разрезов нижнемелового отдела. Изучение

спорово-пыльцевого комплекса, а также фораминифер и моллюсков средне- и верхнемеловых образований принесло значительные результаты в основном в области познания горизонтов и биофаций верхнемелового отдела. Было при этом установлено, что образование угленосной свиты началось во время верхнего сантона, и процесс отложения верхнемеловой толщи продолжался до нижнего маастрихта.

При исследовании эоценовых образований в центральной части гор Баконь было установлено отсутствие нижнего эоцена, вследствие чего исключена возможность образования углей в нижнем эоцене и целесообразность разведки на уголь.

